

9. ZIEMIE POLSKIE DO X W. – NOTATKA

1. Pierwsi mieszkańcy ziem polskich

- a) najstarsze ślady osadnictwa na ziemiach pol. sięgają 500 tys. lat p.n.e. (znaleziska z okolic Trzebnicy)
- b) około 100 tys. lat p.n.e. na ziemiach polskich żyli neandertalczyki. Homo sapiens pojawili się około 40 tys. lat temu
- c) w okresie od V do II tys. p.n.e. większa część ziem między Odrą a Bugiem została zasiedlona. Ludność trudniła się już rolnictwem i hodowlą. W okolicy Krzemionek Opatowskich powstała jedna z największych w Europie kopalni krzemienia (krzemień pasiasty), z którego wyrabiani narzędzia i którym handlowano.
- d) na ziemiach polskich osiedlało się wiele ludów, o których wiedzę czerpiemy jedynie z badań archeologicznych.
 - kultura łużycka (XV – IV w. p.n.e.) – powstała na ziemiach pol. i na obszarze Łużyc na przełomie epoki brązu i żelaza. Jedną z osad obronnych wznoszonych przez tę kulturę jest Biskupin.
 - kultura pomorska (V – IV w. p.n.e.)
 - kultura lateńska – była tworzona przez Celtów do początku naszej ery.
 - miejsca Celtów zajęli Germanie, którzy w V w. przenieśli się na zachód. Ich miejsce w V – VI w. zajęły plemiona słowiańskie.

2. Słowianie na ziemiach polskich.

- a) plemiona słowiańskie osiedliły się w V – VI w.
- b) uwarunkowania rozwoju Słowian
 - ziemie polskie były położone z dala od centrów cywilizacyjnych,
 - ziemie polskie pokryte były gęstymi, pierwotnymi puszcami. Ludność osiedlała się głównie w dolinach rzek,
 - bardzo niska gęstość zaludnienia.Skutkiem tego było rozproszone osadnictwo.
- c) zajęcia ludności:
 - rolnictwo – początkowo gospodarka żarowa (wypaleniskowa), później gospodarka przemienno – odłogowa. Uprawiano: proso (inne zboża rzadziej), groch, soczewicę, warzywa. Hodowano: bydło, trzodę chlewną, drób.
 - dodatkowo ludność zajmowała się myślistwem, bartnictwem i rybołówstwem
 - gospodarstwa były praktycznie samowystarczalne – bardzo ograniczona wymiana handlowa
- d) ludność żyła w niewielkich osadach składających się z kilku chat

3. Organizacja społeczna Słowian.

- a) podstawową jednostką organizacji społecznej był **ród**, złożony z kilku spokrewnionych rodzin
- b) kilka rodów mieszkających obok siebie tworzyło wspólnotę sąsiedzką – **opole**. Mieszkańcy Opola współpracowali ze sobą podczas pokoju i wojny. Centrum opola stanowił **gród** – schronienie ludności podczas wojny, miejsce odprawiania ceremonii religijnych i miejsce gdzie spotykała się starszyzna, która dbała o prawo i porządek, rozstrzygała konflikty, podejmowała decyzje dotyczące całego opola.
- c) kilka opoli tworzyło **plemię**. Plemiona:
 - zapewniały swoim członkom obronę,

- stanowiły własne prawa,
- uśmierzały konflikty,
- organizowały wspólne przedsięwzięcia np. budowę grodów, dróg, mostów, zasieków granicznych.

Wszyscy wolni mężczyźni stanowili **wiec**, który decydował o sprawach plemienia i wybierał spośród siebie księcia. **Książę**:

- dowodził stałą drużyną zbrojnych, a także pospolitym ruszeniem podczas wojny,
- przewodził ceremoniom religijnym.

4. Plemiona polskie. Znamy ich nazwy z przekazu Geografa Bawarskiego z IX w. Nie wymienił on jednak żadnego plemienia na Pomorzu Środkowym i Wschodnim, na Mazowszu czy w Wielkopolsce. Informacje o nich czerpiemy z badań archeologicznych.

a) Wolinianie i Pyrzycanie mieszkali na Pomorzu Zachodnim.

b) na Śląsku mieszkali:

- Bobrzanie (dorzecze rzeki Bóbr) ,
- Dziadoszanie (Dolny Śląsk),
- Ślężanie (okolice Góry Ślęża),
- Opolanie (okolice dzisiejszego Opola),
- Gołuszyce (u źródeł Odry).

c) Wiślanie mieszkali w Małopolsce między Wisłą , a Sanem.

d) Lędzianie mieszkali w okolicach Przemyśla.

e) na Mazowszu żyli Mazowszanie.

f) na Pomorzu – Pomorzanie.

g) w Wielkopolsce mieszkali Polanie (okolice Poznania i Gniezna) i Goplanie (nad Jeziorem Gopło).

5. Pierwsze państwa plemienne. Wzrost demograficzny i gospodarczy zapoczątkował **proces tworzenia się państw plemiennych**:

- rozwój gospodarczy spowodował pojawienie się nadwyżek żywności,
- dzięki nadwyżkom książę może stworzyć dwór oraz stałą drużynę zbrojnych, która pobierała daniny i stanowiła o potędze plemienia,
- wojny międzyplemienne o łupy i niewolników były jednym ze źródeł bogactwa,
- sprzedaż niewolników kupcom bizantyjskim i muzułmańskim w zamian za towary luksusowe: broń, odzież, monety, ozdoby, wpływała na znaczenie plemienia i jego bogactwo,
- wojny przyczyniły się do zmian organizacji plemion:
 - pozycja księcia umocniła się – funkcja ta stała się dziedziczna,
 - zmalało znaczenie wiecu, od którego książę w znacznym stopniu się uniezależnił,
 - wzrosło znaczenie drużyny, w której służyli już zawodowi wojownicy, również pochodzenia obcego; drużynnicy byli na utrzymaniu księcia (otrzymywali dary, udział w łupach wojennych i daninach)
- wzrosło znaczenie i bogactwo starszyny plemiennej, współpracującej z księciem,
- utrwaliły się podziały społeczne uwarunkowane dostępem do władzy i posiadaniem majątkiem,
- część plemion znikła, a część znacznie się umocniła dzięki prowadzonym wojnom,
- wojny międzyplemienne wymagały zawierania sojuszy, co przyczyniło się do powstania silniejszych związków plemiennych, z których powstały państwa plemienne.

Pierwszymi państwami plemiennymi na ziemiach polskich było **państwo Wiślan** (głównym grodem Kraków) i państwo Polan (głównym grodem Gniezno). **Państwo Wiślan** w IX w. zostało podbite przez państwo wielkomorawskie, które zagarnęło Małopolskę i Śląsk. Po jego upadku ziemie te przejęło państwo czeskie, które powstało na jego gruzach.

6. Początki państwa Polan.

- a) siedziby plemienia Polan znajdowały się nad dolną i środkową Wartą, a ich głównym grodem było Gniezno.
- b) książę Polan pochodził z rodu Piastów. Informacje o nim czerpiemy z XII –o wiecznej kroniki Galla Anonima. Wymienia on legendarnych przodków Mieszka I : Siemowita, Leszka i Siemomysła.
- c) informacje o rozprzestrzenianiu się państwa Polan czerpiemy ze źródeł archeologicznych. Polanie rozpoczęli podbój sąsiednich plemion w latach 20-ych X w. (badania dendrochronologiczne) i do połowy X w. opanowali całą Wielkopolskę. Największe grody to: Gniezno, Poznań, Giecz, Ostrów Lednicki.
- d) o sukcesie Polan zdecydowały:
 - zdolności przywódcze książąt,
 - silna drużyna zbrojnych, w której służyli również wojownicy normańscy,
 - niszczenie ośrodków władzy na podbitych obszarach i stawianie własnych grodów, obsadzanych drużyną.